

Warszawa, 15.05.2026 r.

dr hab. Maciej Raś, prof. ucz.

Wydział Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych

Uniwersytet Warszawski

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr. Aleksandra Kazaka

***nt. „Postępujący autorytaryzm” i postawy społeczne Białorusinów
w latach 2020-2024 jako wyzwanie dla polskiej polityki zagranicznej,***

Gdańsk, ss. 243

1. Zasadność wyboru obszaru badawczego i tytułu pracy

Wybór obszaru badawczego i tytułu rozprawy zasługuje na pełną akceptację. Zagadnienie kształtowania polityki zagranicznej Polski wobec Białorusi w kontekście zmian politycznych, ekonomicznych oraz społeczno-kulturowych zachodzących w tym państwie i związaną z tym ewolucją postrzegania Polski i – szerzej - Zachodu należy uznać za aktualny i niezwykle ważny temat badawczy tak pod względem teoretycznym, jak i praktycznym w zakresie stosunków międzynarodowych oraz nauk o polityce i administracji. W tym kontekście istotne stało się zidentyfikowanie przez Doktoranta wzajemnych zależności między systemem politycznym na Białorusi a polityką Polski i jej wizerunkiem na Białorusi. Ponadto przyjęte cezury czasowe są czytelne i w pełni uzasadnione.

W związku z powyższym uznać należy, że tematyka pracy w pełni zasługiwała na opracowanie dla celów zarówno poznawczych, jak i diagnostycznych. Warto podkreślić, że znajomość poczynionych przez Doktoranta ustaleń stać się może podstawą formułowania prognoz i wariantowych rozwiązań odnoszących się do polityki zagranicznej Polski wobec białoruskich władz państwowych oraz białoruskiego społeczeństwa: tak Białorusinów żyjących na terytorium wschodniego sąsiada RP, jak i białoruskiej diaspory w Polsce. Przedstawione

rezultaty badań powinny zostać również wzięte pod uwagę przez naukowców i ekspertów specjalizujących się w badaniu państw poradzieckich oraz „wschodniego wymiaru” Unii Europejskiej i NATO, jak również polityki zagranicznej RP na tym kierunku.

Stwierdzić więc można, że recenzowana praca doktorska znacząco uzupełnia dorobek związany ze studiami nad polityką zagraniczną Polski oraz badaniami nad transformacją systemu politycznego, gospodarczego i społeczeństwa Białorusi.

2. Cel badawczy i metody badawcze

Problem badawczy skoncentrowany został na zagadnieniach dotyczących percepcji Polski i Polaków przez dorosłą populację Republiki Białoruś w powiązaniu z prowadzoną przez Polskę polityką wobec tego sąsiada. Autor pracy dokonał więc analizy uwarunkowań wpływających bezpośrednio i pośrednio na efektywność podejmowanych przez Polskę działań wobec Białorusi, a także sformułował warunki zwiększenia efektywności oddziaływań RP, w szczególności w odniesieniu do postaw i dążeń społeczeństwa białoruskiego.

Cele badań zostały w rozprawie czytelnie zakresłone (s. 10-11) i zrealizowane w praktyce. Głównym celem badawczym stała się ocena uwarunkowań wpływających na kształt polityki zagranicznej RP wobec Białorusi ze szczególnym uwzględnieniem funkcjonowania niedemokratycznego systemu politycznego tego państwa oraz konsekwencji oddziaływania propagandowego władz Białorusi na własne społeczeństwo i diasporę białoruską w Polsce. Kandydat postawił także szczegółowe cele badawcze, do których zaliczył:

- wskazanie cech systemu politycznego Białorusi ograniczających możliwości funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego;
- ukazanie potrzeb Białorusinów w zakresie funkcjonowania państwa demokratycznego;
- ewaluację zakresu i efektywności oddziaływania medialnego władz Białorusi mającego na celu dyskredytację Polski;
- wskazanie form oddziaływania politycznego i społecznego Polski wobec Białorusinów, w tym białoruskich środowisk demokratycznych, które powinny podlegać ewentualnej modyfikacji.

Prowadząc badania, co sam zadeklarował, Autor zmierzał do odpowiedzi na pytanie, czy „w świetle procesu przekształcania białoruskiego systemu politycznego polskie

zaangażowanie, skoncentrowane na pomocy udzielanej opozycji i społeczeństwu oraz mające kreować pozytywny obraz Polski i Polaków w społeczeństwie białoruskim, pozwala na uruchomienie w tym społeczeństwie procesów demokratyzacji życia politycznego i budowy pozytywnego wizerunku państwa polskiego” (s. 11).

Ponadto, sformułowane przez Doktoranta cztery hipotezy badawcze (s. 11-12) uznać można za zasadniczo poprawne. Hipotezy te Kandydat skoncentrował wokół następujących stwierdzeń (w pewnym uproszczeniu):

- Białoruś funkcjonuje jako państwo niedemokratyczne, którego reżim polityczny ewaluował od systemu sultańskiego do autorytarnego, a szczególną rolę w tym systemie odgrywają aparat polityczny, resorty siłowe i system medialny (ten ostatni ma poważne znaczenie dla kreowania postaw Białorusinów wobec Polski i Polaków);
- polityka zagraniczna Polski jest wykorzystywana przez władze Białorusi do kreowania medialnego obrazu państwa polskiego jako państwa nieprzyjaznego – potencjalnego agresora;
- ocena Polski i Polaków wśród Białorusinów jest determinowana poziomem zaangażowania państwa polskiego w pomoc udzielaną środowiskom białoruskiej opozycji demokratycznej i społeczeństwu białoruskiemu;
- oddziaływania Polski wobec Białorusi powinny składać się z dwóch wzajemnie skorelowanych procesów: działań wspierających przedstawicieli białoruskiego społeczeństwa obywatelskiego oraz kreowania w białoruskim społeczeństwie obrazu Polski jako gracza sprzyjającego Białorusinom i procesowi demokratyzacji państwa białoruskiego.

Powyższe założenia zostały poddane rzetelnej weryfikacji w pracy. Doktorant skorzystał zarówno ze zróżnicowanych metod badawczych (choć nie w pełni poprawnie scharakteryzował je we *Wstępie*, s. 13-14; patrz: poniżej): zarówno jakościowych, jak i ilościowych. Zasadniczymi metodami badawczymi okazały się, co sam uwypuklił, metody wywiadu i badania ankietowego oraz analiza statystyczna.

Proces badawczy, skoncentrowany prawidłowo na weryfikacji hipotez, oparty został na analizie czterech obszarów: ewaluacji konsekwencji przebudowy systemu politycznego Białorusi i związanych z tym działań propagandowych; ocenie efektywności oddziaływania międzynarodowego na reżim białoruski, w tym reakcji władz Białorusi na zaangażowanie Polski; analizie postaw społeczeństwa białoruskiego wobec transformacji reżimu politycznego

oraz percepcji Polski i Polaków wśród Białorusinów; wypracowaniu rekomendacji dla polityki Polski wobec Białorusi i Białorusinów.

Kandydat udowodnił w ten sposób prawdziwość założeń trzech pierwszych hipotez badawczych i jedynie częściową zasadność stwierdzenia zawartego w ostatniej z postawionych hipotez - w tym przypadku Doktorant doszedł do wniosku, że część białoruskiego społeczeństwa, także pod wpływem oddziaływania białoruskich mediów państwowych, zaangażowanie Polski odbiera negatywnie (patrz: *Zakończenie*).

Autor rozprawy dokonał prawidłowej analizy stanu dotychczasowych badań związanych z przedmiotem Jego dociekań naukowych, wskazując przy tym na luki badawcze w tym zakresie (s. 16). Doktorant wykazał się także dojrzałością badawczą, wskazując na ograniczenia związane z przeprowadzonymi analizami i wymieniając szereg istotnych ograniczeń natury naukowej i organizacyjnej (s. 16-17).

3. Struktura i treść rozprawy

Recenzowane dzieło składa się z sześciu rozdziałów opatrzonych wstępem, zakończeniem, aneksem (zawierającym wyniki badań statystycznych, ankiet i wywiadów), bibliografią oraz wykazami tabel, wykresów i rysunków. Struktura rozprawy doktorskiej ma charakter problemowy.

We *Wstępie* Doktorant czytelnie przedstawił główne założenia pracy, w tym przedmiot badań oraz ich podstawy teoretyczno-metodologiczne, stan badań odnoszących się do poszczególnych wątków dzieła, strukturę pracy oraz wykorzystaną bazę źródłową.

Rozdział 1. recenzowanej pracy Autor poświęcił analizie transformacji systemu politycznego na Białorusi w latach 2000-2024 traktowanej jako czynnik warunkujący politykę zagraniczną Polski wobec tego podmiotu. W Rozdziale 2. Kandydat skupił się na zbadaniu czynników zewnętrznych oddziałujących na Białoruś, ze szczególnym uwzględnieniem wysokiego stopnia zależności od Federacji Rosyjskiej.

W Rozdziale 3. Doktorant omówił część wyników badań przeprowadzonych wśród społeczności białoruskiej w kontekście zidentyfikowania aktualnych postaw względem wybranych zagadnień politycznych. Rozdział 4. skoncentrowany został na zobrazowaniu

wyników takichż badań w odniesieniu do postrzegania przez Białorusinów państw sąsiednich, a Rozdział 5. – analogicznych badań w odniesieniu do postrzegania Polski, jej wybranych liderów politycznych oraz polityki zagranicznej RP. W Rozdziale 6. Kandydat sformułował rekomendacje (scenariusze) dotyczące polityki Polski wobec Białorusi i związanych z tym wyzwań i ryzyk. Rozdziały 3-6. uznać należy za najbardziej cenne w odniesieniu do warstwy empirycznej przeprowadzonych przez Doktoranta badań.

W *Zakończeniu* Autor dzieła szczegółowo zaprezentował rezultaty weryfikacji przyjętych hipotez badawczych. Uczynił to w sposób prawidłowy pod względem metodologicznym, logiczny i przejrzysty.

Treść pracy określić można mianem bogatej pod względem merytorycznym. Przeprowadzony wywód posłużył do zrealizowania założonej strategii badawczej. Doktorant użył w rozprawie zrozumiałego i komunikatywnego języka właściwego pracom naukowym. Redakcja pracy nie budzi większych zastrzeżeń (patrz: poniżej). Bardzo dobrze usystematyzowana i zredagowana została również bibliografia, a zawarte w rozprawie tabele, rysunki i wykresy ułatwiają zrozumienie treści pracy i rezultatów badań. Całość rozprawy zdradza pasję badawczą Doktoranta i Jego dogłębną znajomość omawianej problematyki. Na podkreślenie i uznanie zasługuje zwłaszcza wykazywane przez Kandydata zrozumienie tendencji warunkujących transformację państwa i społeczeństwa białoruskiego.

4. Wykorzystana baza źródłowa

W rozprawie wykorzystano wystarczającą dla przeprowadzenia poprawnej analizy i wnioskowania bazę źródłową w języku angielskim, polskim i rosyjskim. Autor odwołał się do źródeł o zróżnicowanym charakterze: dokumentów, monografii i opracowań naukowych, artykułów naukowych, raportów eksperckich, materiałów internetowych i prasowych oraz – oczywiście – wyników przeprowadzonych badań ankietowych i wywiadów. Zarówno w odniesieniu do źródeł o charakterze pierwotnym, jak i wtórnym bibliografię uznać można za bogatą. Poprawnym okazał się przy tym sposób wykorzystania źródeł.

5. Uwagi szczegółowe

Obowiązek recenzenta skłania do sformułowania, poza przedstawionymi wcześniej komentarzami i uwagami, pewnych spostrzeżeń w celu wskazania niedociągnięć lub niejasności zaobserwowanych w recenzowanym dziele i możliwości jego uzupełnienia w procesie ostatecznej redakcji pracy w przypadku podjęcia decyzji o jej publikacji:

1. We *Wstępie* Autor nie do końca poprawnie scharakteryzował metody zastosowane w przeprowadzonych przez siebie badaniach. Stwierdził m.in. (s. 13), że „w pracy posłużono się różnymi metodami oraz narzędziami badawczymi wśród nich m.in. metodą porównawczą, indukcyjną, dedukcyjną, analizy systemowej, statystycznej, behawioralnej, ekstrapolacji oraz scenariuszową”. Stanowi to znaczące uproszczenie i pewne pomieszanie pojęć. Metoda porównawcza, na przykład, opiera się głównie na rozumowaniu indukcyjnym, choć w praktyce badawczej często łączy oba te podejścia. Podobnie metoda analizy behawioralnej. Metoda analizy systemowej wykorzystuje zarówno dedukcję, jak i indukcję, łącząc je w zależności od etapu badawczego. Metoda scenariuszowa może zaś czerpać z obu tych podejść w zależności od przyjętej metodologii. Etc. etc.
2. Kandydat dobrze rozumie ograniczenia badawcze związane z przedmiotem pracy, zwłaszcza możliwością zbadania postaw społeczeństwa białoruskiego. Czy - przy pełnym zrozumieniu dla związanych z tym wyzwań i trudności, zwłaszcza potencjalnej spekulatywności takich rozważań – nie należałoby szerzej odnieść się do uzyskanych wyników badań wśród społeczności Białorusi? Chodzi przede wszystkim o relatywnie bardziej precyzyjne stwierdzenie, do jakiego stopnia pozyskane odpowiedzi warunkowane były obawami respondentów przed narażaniem się na represje ze strony władz. Wątek ten poruszam w formie pytania do Kandydata, a nie formalnej uwagi/zastrzeżenia.
3. Mimo zasadniczo dobrej redakcji pracy, wskazać należy na konieczność dokonania korekt związanych z „literówkami”, interpunkcją oraz nielicznymi, ale jednak błędami gramatycznymi i stylistycznymi. Warto przypomnieć, że to Autor jest podmiotem dokonującym analizy, przeprowadzającym badania itd., a nie „rozdział”, czy „praca”.

Żadne z podniesionych w recenzji zastrzeżeń nie podważa znaczenia istotnych ustaleń badawczych Doktoranta, stanowiących oryginalny i cenny dorobek autorski. Ich rozważenie

może za to przyczynić się do podniesienia jakości dzieła przed jego publikacją, którą należy bez wątpienia zarekomendować.

6. Wniosek końcowy

Przedłożone do oceny dzieło podejmuje aktualną i ważną tematykę z zakresu stosunków międzynarodowych i nauk o bezpieczeństwie. Rozprawa jest poprawna pod względem teoretycznym i metodologicznym. Metody i techniki badawcze zostały dobrane właściwie. Praca ma charakter systematyzujący, wyjaśniający i poznawczy. Przyjęta i zrealizowana strategia badawcza wskazuje na dojrzałość i kompetencje badawcze Doktoranta. Wywód zdradza Jego dogłębne zrozumienie przedmiotu badań, umiejętność krytycznej analizy źródeł i wykazaną pasję badawczą.

W związku z powyższym uważam, że dysertacja na temat „*Postępujący autorytaryzm i postawy społeczne Białorusinów w latach 2020-2024 jako wyzwanie dla polskiej polityki zagranicznej*” spełnia wymogi stawiane pracom doktorskim tak pod względem merytorycznym, jak i metodologicznym, zgodnie obowiązującymi regulacjami prawnymi w tym zakresie. Opowiadam się zatem za przyjęciem recenzowanej rozprawy doktorskiej i dopuszczeniem mgr. Aleksandra Kazaka do dalszych etapów procedury związanej z nadaniem stopnia naukowego doktora.

Maciej Raś

Maciej Raś; Uniwersytet Warszawski	Elektronicznie podpisany przez Maciej Jerzy Raś Data: 2026.05.21 16:05:56 +02'00'
--	---

Podpis elektroniczny/certyfikat został usunięty podczas anonimizacji dokumentu.